

1. Normatīvais regulējums

Publicēts: 05.10.2020.

Ar 2015.gada 1.janvāri valsts finansē jaunus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus:

- 1.sociālās rehabilitācijas pakalpojumu vardarbībā cietušiem pilngadīgiem cilvēkiem;
- 2.sociālās rehabilitācijas pakalpojumu vardarbību veikušiem cilvēkiem.

Abu minēto pakalpojumu sniegšanu paredz:

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta pirmās daļas 3.1 un 11.punkts;

2014.gada 23.decembra Ministru kabineta noteikumi Nr.790 „Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtība no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām” (turpmāk - noteikumi).

Normas Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma tika iestrādātas 2009.gadā ar mērķi:

sniegt kompleksu palīdzību ģimenei gadījumos, kad vardarbībā ģimenē cietuši ne tikai bērni, kuru sociālā rehabilitācija par valsts budžeta līdzekļiem jau tiek nodrošināta no 2001.gada atbilstoši 2009.gada 22.decembra Ministru kabineta noteikumiem Nr.1613 „Kārtība, kādā nepieciešamo palīdzību sniedz bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām” (turpmāk – MK noteikumi Nr.1613), bet arī šo bērnu vecāks.

situāciju ģimenē, kurā konstatēta vardarbība, risināt kompleksi un nodrošināt sociālo rehabilitāciju arī vardarbības veicējam, jo tikai komplekss darbs ar ģimeni kopumā var dot būtisku ieguldījumu vardarbības seku mazināšanai un novērst vardarbības atkārtosanos. Rehabilitācijas programmas nepieciešamas tādēļ, lai palīdzētu vardarbības izdarītājiem mainīt savu attieksmi un izturēšanos un tādējādi novērstu turpmāko vardarbību.

ņemot vērā kvalificētu speciālistu trūkumu reģionos par valsts budžeta līdzekļiem paredzēt vardarbības veicēju sociālās rehabilitācijas pakalpojuma sniedzēju apmācību un nodrošināt to supervīziju.

Papildus noteikumos iekļautas tiesību normas, kas:

izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra Direktīvas 2012/29/ES ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI. Ar 2015.gada 16.novembri Latvijai jāpārņem Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/29/ES (turpmāk – direktīva). Labklājības ministrija sadarbībā ar Tieslietu ministriju risina jautājumu par direktīvas 8. un 9.punkta pārņemšanu, kas paredz izveidot no vardarbības cietušo atbalsta mehānismu valstī. Tiek apspriesti vairāki modeļi cietušo atbalsta dienesta organizēšanai, no kuriem viens ir iekļaut noziegumos cietušo atbalsta pasākumos vardarbībā cietušo pieaugušo personu sociālo rehabilitāciju. Jāatzīmē, ka minētā direktīva būtiski paplašina sākotnēji Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteikto pakalpojuma saņēmēju loku, jo direktīva paredz, ka atbalsts sniedzams ne tikai vardarbības ģimenē gadījumos, bet arī citos gadījumos, kad personas cietušas no vardarbīgiem noziedzīgiem nodarījumiem, kā arī to, ka atsevišķos gadījumos atbalsts sniedzams vardarbībā cietušo tuviniekiem.

Izriet no Eiropas Padomes konvencijas vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu. Konvencijas 22. pants paredz, ka dalībvalstis atbilstoši iedzīvotāju teritoriālajam sadalījumam nodrošina vai organizē neatliekamās īstermiņa un ilgtermiņa specializētos atbalsta pakalpojumus visiem upuriem, kas cietuši kādā no vardarbības aktiem, uz kuriem attiecas šī Konvencija¹

Latvijā sociāli rehabilitējošu pakalpojumu ieviešanu paredz Preventīvo piespiedu līdzekļu koncepcija (turpmāk - koncepcija) apstiprināta Ministru kabinetā ar rīkojumu Nr.232 2013.gada 4.jūnijā (prot. Nr.33 24§), kurā iekļauti priekšlikumi cīņai ar

vardarbību un personu dzīvības, veselības, dzimumneaizskaramības, tikumības un brīvības aizsardzībai. Preventīvos piespiedu līdzekļus, ja nepieciešams, varēs piemērot ikvienai vienpadsmit gadu vecumu sasniegušai personai, kuras uzvedībā tiks konstatēti vardarbības riski vai kura citādi radīs vai varēs radīt citas personas dzīvības, veselības, dzimumneaizskaramības, tikumības vai brīvības apdraudējumu. Viens no preventīvo piespiedu līdzekļu veidiem būs pienākums saņemt sociāli rehabilitējošus pakalpojumus. Paredzēts, ka koncepcija ieviešama ar 2017.gadu, bet Tieslietu ministrija kopā ar Iekšlietu ministriju, Labklājības ministriju (turpmāk – ministrija) un Ekonomikas ministriju noteiktas par atbildīgajām institūcijām koncepcijas īstenošanā. Patlaban Tieslietu ministrijas izveidotā darba grupa strādā pie likumprojekta „Preventīvo piespiedu līdzekļu likums”.

1 Konvencijas skaidrojošā memorandā 132.punktā skaidrots: „132. Šādu specializēto pakalpojumu mērķis ir nodrošināt sarežģīta uzdevuma izpildi – nodrošināt vardarbības upuriem neatkarību, sniedzot optimālu atbalstu un palīdzību, kas pielāgota viņu īpašajām vajadzībām. Lielākoties to vislabāk veic sieviešu organizācijas, kā arī šis uzdevums tiek īstenots ar atbalsta pakalpojumiem, kurus sniedz, piemēram, vietējās pašvaldības, kam ir darbinieki, kuri ir specializējušies un kuriem ir pieredze ar dzimumu saistītas vardarbības jautājumos, un kuriem ir plašas zināšanas par šiem jautājumiem. Ir svarīgi nodrošināt to, lai šie pakalpojumi pietiekamā apjomā tiktu sniegti visā valstī un lai tie būtu pieejami visiem vardarbības upuriem. Turklāt šiem pakalpojumiem un to sniedzējiem jābūt tādiem, lai tie spētu reaģēt uz visdažādākajām tādas vardarbības izpausmēm, uz ko attiecas šī Konvencija, un sniegt atbalstu visām vardarbības upuru grupām, tostarp grūti sasniedzamām grupām.” Savukārt konvencijas 16. pants paredz, ka dalībvalstis izveido vai atbalsta programmas, kuras vērstas uz vardarbības ģimenē izdarītāju izglītošanu par nevardarbīgu uzvedību personu savstarpējās attiecībās, lai novērstu turpmāko vardarbību un mainītu vardarbīgu uzvedību. Tāpat dalībvalstis izveido vai atbalsta tādas rehabilitācijas programmas, kuru mērķis ir atturēt vardarbības izdarītājus, jo īpaši dzimumnoziegumu izdarītājus, no vardarbības atkārtotas izdarīšanas. Vienlaikus dalībvalstis nodrošina to, lai vardarbības upuriem pirmām kārtām tiktu garantēta drošība, atbalsts un cilvēktiesības un lai attiecīgos gadījumos šīs programmas tiktu izveidotas un īstenotas ciešā kopsakarībā ar specializētiem atbalsta pakalpojumu vardarbības upuriem.

<https://www.lm.gov.lv/lv/1normativais-regulejums>